

**Jari Metsämuuronen, sh, KT, Dos,
Erikoistutkija**

Ilmestynyt FUTURA 1/2000 numerossa

Science Fiction tulevaisuuden hahmottamisen välineenä

Allekirjoittaneella oli etuoikeus olla mukana vuoden 1999 Top Ten –seminaarissa, jonka perinteiseen tapaan oli järjestänyt Suomen Tulevaisuustutkimuksen seura ry. Vuonna 1999 teemana oli taiteiden tulevaisuusrelevanssi. Allekirjoittanut oli opponimassa nimenomaan science fiction –aiheesta, jossa varsinaisena alustajana toimi Risto Isomäki – itsekin science fictionia kirjoittanut asiantuntija. Opponointia valmistellessa ja esitystä kuunnellussa vahvistui jo aiemmin vahvana ollut ajatus, että itse asiassa science fiction on eräs voimakkaimpia tulevaisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Se tuo näkyväksi sen, mitä ei vielä ole olemassa ja visualisoi erilaisia mahdollisia tulevaisuuksia.

Science fiction – scifi – on nimensä mukaisesti fiktiivistä kerrontaa, joka perustuu eräässä muodossaan tieteen saavutuksiin ja mahdollisuuksiin. Scifissä ei tiukasti ajatellen (eikä sen ns. hard core –genressä tehdäkään) pitäisi esittää mitään tieteen vastaisuutta, mutta scifin historiassa tätä sääntöä on rikottu ja rikotaan. Äärimmäisissä tapauksissa kyse on tieteen-

kin pelkästään fiktiosta – fantasioista muilla planeetoilla tms. – ei niinkään SCIENCE fiktiosta. Joskin vapauksien ottaminen on saattanut kirjallisuudessa tai elokuvissa herättää tiedemiehet pohtimaan olevaisen olemusta ja luonnonlakeja uudesta näkökulmasta.

Scifillä on puisevaan tieteelliseen tekstiin verrattuna muutamia etuja: ensinnäkin se on erittäin visuaalista ja (ainakin näennäisen) konkreettista. Ihmisten on helppo nähdä ja hahmottaa todellisuutta, kun taitava kuvittaja tai visualisoija kertoo meille tarinan tulevaisuudesta. Eräs modernin scifin arvostetuista keulahahmoista – Arthur C. Clarke – on muun muassa kyennyt kuvaamaan uskottavasti tietokoneen sielun kehittymisen ja elokuvaohjaaja Stanley Kubric kääntämään sen kuviksi elokuvassa Avaruusseikkailu 2001 niin, että kohtausta on jäänyt epäilemättä lopulliseksi muistijäljeksi allekirjoittaneen aivoihin.

Toiseksi scifissä on sallittua ja jopa suotavaa irtautua tämän hetken realiteeteista ja esittää mahdollisuuksia, joita esimerkiksi uusi teknologia tuo tullessaan. Tällainen teos on Isomäen mukaan Herbert G. Wellsin 1914 kirjoittama *The World Set Free*, jonka Isomäki sijoitti merkitykseltään vaikuttavimmaksi scifi-romaaniksi (Isomäki 1999). Kirja sinällään ei ole kirjana erikoinen, mutta se vaikutti voimakkaasti oman aikansa ydinfysiikoihin. Isomäen mukaan Wells esitti ensimmäisenä, miten ydinfysiikan kehitys johtaisi ennen-

näkemättömän tuhovoiman omaavien pommien kehittämiseen. Kun sittemmin unkarilainen ydinfyysikko Leo Szilard keksi ketjureaktion periaatteen 1934, hän – peläten Wellsin kuvaamaa atomipommia – päätti olla asiaa julkistamatta. Toisaalla samanaikaisesti Saksassa Natsi-Saksan ydintutkimusohjelman johtaja Werner Heisenberg tietoisesti esti saksalaisia kehittämästä ydinasetta, sillä hänkin oli lukenut kyseisen Wellsin teoksen. Ydinase kuitenkin kehitettiin USA:ssa nimenomaan Szilardin aloitteesta natsien pelossa. Wellsin kirja toimi siis oman aikansa herättäjänä ja omatuntona.

Kolmanneksi scifissä vaikeatkin asiat – jopa dystopiat – voidaan tuoda esiin viihdyttävällä tavalla – *entertainmentin* avulla tarjoiltuna. Tästä esimerkkinä on amerikkalaisen Michael Crichtonin useat romaanit, joista on tehty myös elokuvaversioita. Crichton on pohtinut romaaneissaan muun muassa bioteknologian, kyberavaruuden tai internetin tuomaa uhkaa. Hän esittää romaanissaan Jurassic Park väitteen, että bioteknologia tulee muuttamaan jokaisen inhimillisen elämän piirteitä: lääkehuollon, ruuan, terveyden, viihteen, jopa ihmisen oman ruumiin. Harmillista on, että tällaiset seikat löydetään useinkin vasta jälkikäteen, jälkiviisautena.

Kaiken kaikkiaan pidän itse scifiä eräistä kaikkein merkityksellisimmistä tulevaisuutta luotaavista elämän alueista. Sen erityisenä vahvuutena on sen tehokkuus,

vaikuttavuus ja laajalle leviäminen. Tästä esimerkkinä mainittakoon Isomäen kommentti Ivan Jefremovin romaaniin Andromedan tähtisumu (Isomäki 1999): erään kyselyn mukaan 40 % nuorista moskovalaisista fyysikoista ja tähtitieteilijöistä oli ensimmäisen kerran tullut ajatelleeksi tulevaa uraansa luettuaan kyseisen romaanin.

Lähteet:

Isomäki, R 1999: Alustus Top Ten Futures –seminaarissa 1999.